

MAGYAR IZRAELITA,

hitfelekezeti érdekű hetilap.

Kiadó tulajdonos: **Zsengeri Mór.**

Felelős szerkesztő: **Mezei Mór.**

<p>Előfizetési feltételek: Pesten házhozhordással, vidékre postai szét- küldéssel. Egész évre 6 frt. fél évre 3 frt.</p>	<p>Szerkesztői iroda: Ujtér 2-dik szám, 2-ik emelet. Kiadó hivatal: Lipótvárosi templomtér 6 sz.</p>	<p>Megjelenik minden pénteken egy egész íven. Hirdetményekért a 30 krnyi bélyegdíjon felül egy fél hasábos petsor után 3 kr. számíttatik.</p>
---	--	---

A tanügyi értekezésből.

(Folytatás.)

III. Ülés,

ápril 28-án, délelőtt.

Elnök: Dr. Rózsay József.

Az 1-ső és 2-ik ülések jegyzőkönyvei felolvastatnak. Gross kívánja, hogy a javaslat illető §§. szószerint a jegyzőkönyvbe vételessen fel, és a magyar szöveg eredetinek, a német pedig fordításnak tekintessék. (helyeslés.)

Bettelheim kívánja, hogy az általa az ülés elején tett indítvány a jegyzőkönyvbe felvételessék.

Mezei azt hiszi, hogy Bettelheim ur kívánsága nem jogosult, mert nem egyezik azon szokásos formákkal, melyek szerint az ily jegyzőkönyvek szerkesztetnek. Bettelheim ur nem tett indítványt, hanem a házszabályokkal összeütközésbe jött, s ezért elnök ur által rendre utasított. Nem hiszi, hogy ezt a jegyzőkönyvben felemlíteni szükséges volna.

Dr. Meisel. Én az első gyűlés jegyzőkönyvét aláirtam, miután meggyőződtem arról, hogy az helyesen szerkesztetett. De a mi a második ülés jegyzőkönyvét illeti, sajnálom kell, hogy ez ülésben jelen nem lehettem. Mert mi az elfogadott 8. §. szerkesztését illeti, azzal semmikép egyet nem érthetek. Minden, valamely izraelita néptanodánál alkalmazandó tanítótól legalább is annyit kell követelni, hogy a biblia eredeti szövegében való némi jártasságot mutasson ki még akkor is, ha a héber tananyag előadására képesítve nincs is; nem akarom önök határozatát megváltoztatni, s tudom, hogy a házszabályok szerint meg sem lehet engedni azt, hogy az egyszer eldöntött kérdés még egyszer megvitattassék; de be kell vallanom, hogy engem e határozat nagyon meglepett, s nem birtam megérteni, miként állíthatja fel egy izraelita tanítókból álló értekezet azon szabályt, hogy az izraelita tanítónak nem kell szükségképp a héber nyelvet birnia. Kénytelen vagyok tehát e jegyzőkönyv aláírását részemről azon feltételhez kötni, hogy e pont megváltoztassék.

Deutsch. Azt tartom, hogy itt félreértés forog fenn. Mert ott hol csak egy tanító van, vagy minden tanító a maga osztályában minden szakmát, tehát a hébert is előadja, a tanítónak mindhárom nyelvet kell birnia; hol azonban több tanító van, ott bizonyos meghatározott szakoknak, például a mennyiségtannak tanítójától nem kell épen a héber nyelvtannak ismeretét követelnünk.

Dr. Meisel azt hiszi, hogy elégséges volna tehát a 8. §-hez csupán e toldatot tenni: „Oly tanítókat, kik a héber nyelvben is jártasak, minden körülmény között elsőség illet.”

Dr. Meisel ur toldata elfogadtatik.

Tárgyalás alá vétetik a 17. §.

Elnök: Rosenmeyer, Fischer N. és Ehrentheil urak által módosítvány nyújtott be; ők azt hiszik a fogalom: botrány, nagyon tág; gondoskodni óhajtanak arról, hogy a tanító állása ne legyen biztosítatlan, s határozottabban formulázni a pontot. Módosítványuk következő: „A község a véglegesen alkalmazott tanítót hivatalától elmozdíthatja, ha ez egy rábizonyított súlyos vétségben az erkölcsösség vagy vallás ellen, vagy pedig hivatalának rábizonyított ismételt elhanyagolásában találtatik bűnösnek. Ez esetek eldöntése a választott bíróságnak marad fentartva, soha sem szabad azonban a tanító fizetését ezen választott bírósági tárgyalások folyamata alatt felfüggeszteni.”

Mannheimer. Nem szabad ugyan a hatalmat a községek kezébe tennünk, hogy a tanítóra vethessék kezüket. Mégis attól tartok, azon szemrehányással fogják a tanítói kart illetni, hogy vallási tekintetben rést nyitott a félreismertetésnek, és alkalmat nyújtott arra, hogy a tanítói kar a népnél hitelét veszítse. Azon megjegyzést kellene tehát tenni, hogy az izraelita tanítónak életmódja erkölcsiségi és vallási tekintetben feddhetlen legyen.

Dr. Meisel. Én bizonyosan inkább a tanítóknak fogom pártjukat, mint a községeknek, mert a tanítóban oly embert látok, ki igen gyakran védtelen áll; de itt, hol annak életmódjáról van szó, semmi szigort sem fogok tulságosnak találni. Én ezért az e §-ben használt kifejezést nagyon tágnak találom. Azt mondja a §.: a község a véglegesen alkalmazott tanítót elbocsáthatja, ha ő oly életmódra adja magát, mely erkölcsi vagy vallási tekintetben nyilvános botrányt idéz elő. Életmód, az nem egy egyes cselekvényből áll, életmód az, mi az embernek erkölcsi természetévé vált. Életmód egy kitartással folytatott életszokást feltételez. Ezért az életmód szó helyet ajánlanám a „magaviseletet. vagy eljárást.”

Még egy megjegyzésem van. Ahoz fűzöm azt, mit az előttem szóló mondott. A tanítói kar becsületén ejtett csorbának tartanám, ha a szabályzatba olyas valami véteknék fel, a mi a tanítókat erkölcsös életre kötelezi: ez sértés. Azt azonban szükségesnek tartom, hogy olyas valami felvételessék, mi által arra utasíttatnának, hogy vallásos életet folytassanak. Az erkölcsösség nagyon viszonzalagos fogalom, de a mi tételezen vallásos, az nagyon

ruganyos. Nincs módomban, hogy a magánembertől számon kérjem, ha például nem ölt „tefilim“-t; a tanítótól ellenben azt teljes joggal követelhetem; nincs módomban, hogy a magánembert kérdőre vonjam, ha a szombat szentsége ellen vét; de az izraelita tanító felelőséggel igenis tartozik. Ezért szükséges, hogy a szövegben gyengéd utalás legyen arra, hogy a tanítók a vallásbeli rendeleteknek a külsőségek tekintetében is megfeleljenek.

Neumann. Főrabbi ur oly szavakat mondott, melyeket lelkem mélyéből helyeslek. Mert én is a tanító becsületén elkövetett sértésnek tartanám, ha meg akarók határozni, hogy ilyen-olyan erkölcsösen kell magát viselnie, mintha ez amugy is nem volna az ő életének feltétele. Szívükre kötöm ez ügyet. Az eljárás, a magaviselet fogalma nagyon tág; és minekünk kötelességünk a tanítónak védelmet nyújtani, kinek sorsa a vidéki községekben gyakran a legjelentéktelenebb csekélység által is veszélyeztetve van. A vallási életet fel kell a tanítóról tennünk, de azt, hogy erkölcsös legyen, megmondanunk felesleges, s csak a községek részéről visszaélésnek nyit tág kaput.

Grossmann. E §. szerkesztése nagyon könnyű is, nagyon nehéz is volt. Könnyű, ha oly rendezett viszonyokat tartunk szem előtt, minők például itt Pesten vannak, nehéz, ha azon rendezetlen viszonyokat tekintjük, melyeket a vidéken találunk. Kétségtelenül minden tanító maga be fogja vallani, hogy neki erkölcsösen élni kötelessége; nagyon ritka kivétel lesz az oly tanító, ki ezt tagadná. Most azonban az a kérdés, minő vétségért lehet őt büntetés alá vonni, mert minden ember gyarló, s a roszakaratu község könnyen érezhetne hajlamot arra, hogy csekélységeket számítson be neki súlyos bűnül. Ezért választottuk mi szándékosan e szót „életmód“*) hogy ne minden emberi botlás veszélyeztesse a tanító állását, másrészt pedig oda kellett tennünk „adja magát“ (einschlägt), hogy ezáltal szabatosan megmondassék, miszerint az ily életmódnak megkezdése is már e §. büntetése alá esik. Ugy szinte tüzetesen kellett körülírnunk, az „erkölcsösségi és vallásbeli tekintetben“ szavakat, mert a sokfejűség, és roszakaratu tagok rágalmi a községekben, itt is könnyen visszaélésekre adhatnának alkalmat. Ezért kellett élnünk ezen kifejezésekkel: nyilvánvaló (notorisch) és határozott (entschieden). S legvégül még a választott bíróságra is hivatkoztunk.

Kern. Meisel főrabbi ur megjegyzése, hogy a szövegben módosítani kell tökéletesen helyes. De az eredeti magyar szövegben e szó áll „magaviselet“; ez németül Betragen. Benehmen, és nem Lebenswandel; ha még hozzáteszszük erkölcsös és vallásos magaviselet, úgy azt hiszem főrabbi ur is ki lesz elégítve; a német fordítás pedig legyen hü t. i. sittliches und religiöses Betragen, vagy Benehmen. A mi másrészt a tanító urak módosítványát illeti, azzal már azon okból sem értek egyet, mert az ügy ez értekezlet határozata által korán sincs még eldöntve. Határozatainkat a községeknek kellend előterjeszteni, s ezért a tanító uraknak be kell érniök azon rendelkezésekkel, melyekről remélhetjük, hogy a községek által is el fognak fogadtatni.

Deutsch. Lehetetlen meghatározni, hogy mit óhajtottunk vallásos, s mit vallástalan cselekedet alatt értetni. Azon feltevésből indulva ki, hogy a tanítónak erkölcsös

és vallásos életet kell folytatnia, mindenkor a hitbeli hatóságra kell bízni, hogy őt netaláni vétségeiért a körülményekhez és viszonyokhoz képest megbüntesse.

Tencer. A ki ez ország viszonyait ismeri, ki azt beutazta, és az egyes községeket tanulmányozta, az egyet fog érteni előttem szóló Deutsch urral abban, hogy a vallásosság és vallástalanság fogalmai nagyon határozatlanok, miután az egyik községben az tekintetik már vallástalannak, mi a másikban még eléggé vallásos, s a legtöbb községben mindenki a tanító ura akar lenni, és azt hiszi, hogy mindent követelhet tőle, a mi neki épen inyére van. Ezeknél fogva Rosenmeyer ur módosítványát tartom annak, mely leginkább célhoz vezet, s egy általában nem nyugodhatom meg pusztán abban, hogy a kérdés választott bíróság által döntetik el, miután ehhez futkozni, ennek alkalmatlankodni minden csekélységgel csakugyan nem lehet.

Reich. Fájdalom, igen gyakran vannak rá esetek, hogy a legtudósabb rabbik is vallástalannak nyilvánítanak és üldöztetnek, míg más tulbuzgók szép nyugalomban élnek. Ideje egyszer már arról is gondoskodnunk, hogy oly tanítóink legyenek, kik az ifjuság felvilágosított nevelése, a valódi miveltség mellett lépjenek küzdőterre; ne akarjunk szinlelőket, tettetőket neveltetni! Pedig e tételt igen könnyen lehetne épen olyan férfiak ellenében kizsákmányolni, kikre leginkább szükségünk van. Legyen csak „életmód“, s ha már a „vallásos“ kitélt is megakarjuk tartani, úgy azt közelebbről szükséges értelmeznünk.

Rosenmeyer. Módosítványomat visszavonom; de annak végpontját: soha sem szabad azonban a tanító fizetését ezen választott bírósági tárgyalások folyama alatt felfüggeszteni; — toldatképen kérem a §-hez csatoltatni

Szavazás alkalmával a 17. §. elfogadtatik, és ugyan a magyar szöveg változatlanul, a német szöveg pedig Meisel főrabbi ur által javasolt azon módosítással, hogy a „Lebenswandel“ szó helyébe tétetett „Verhalten“, s végül a Rosenmeyer által indítványozott hozzáttétellel mindkét nyelvben.

Tárgyalás alá vétetik a 18. §.

Dr. Meisel. A szerkezetnek két kitétele ellen van megjegyzésem. A tanítónak azonnali elbocsátását semmiféle körülmények között sem találom igazoltnak. Ha a tanító a választott bíróság mellőztével a világi hatóságokhoz fordul, mindenesetre bűnös, mert szerződését megszegte, de valljon miért akarjuk e vétséget súlyosabban büntetni, mint amazokat, melyeket az erkölcsi és vallásbeli vétségek neve alatt foglaltunk össze, s melyekre ily súlyos büntetést nem szabtuk. Ellenben a §. utolsó mondata a községeken követ el jogtalanságot, midőn őket arra kötelezi, hogy a tanítónak három évi fizetést adjanak. Némely községre nézve ezáltal még lehetlenné válhatnék, egy másik tanító alkalmazása; én tehát azt hiszem, hogy az egy évi fizetés is elég lesz.

Bleuer. Dr. Meisel főrabbi ur azon állítására, miszerint ama büntetés, hogy a község, ha a 16. §. rendelete ellen vét, a tanítónak három évi illetékét tartozzék kifizetni, annál inkább tulságos, mivel ma nem kevésbé súlyos vétségekre sokkal kisebb büntetést szabtuk, óhajtom azon megjegyzést tenni, hogy azon eljárás, melyet egyrészt a tanítók községeik, másrészt a községek tanítóik iránt gyakran követnek, s mely eljárás itt is élénk roszalásra talált, vallásunk által a „chilul hasem“ megnevezésével bélyegeztetik, a „chilul hasem“ pedig már a régi időkben

*) A szöveg német fordításában, — Lebenswandel.

is a legszigorubb büntetéseknek volt alávetve. Igénytelen véleményem tehát az, hogy a javaslatban megszabott büntetés megmaradjon azért, hogy a községek is óvakodjanak a „chilul has em“ elkövetésétől.

Dr. Schwab. A § első részét feleslegesnek tartom, s tehát azt hiszem, hogy azt elhagyhatnók. Először az azonnali elbocsáttatásnak helye nem lehet; másodsor nem mondhatni azt sem, hogy nincs oly eset, melyben a világi hatósághoz folyamodni nem szabad és kell. Igaz, hogy ez eseteket előre kijelölni nem lehet, és ezért inkább az egészet el kellene hagynunk.

Kern. Én dr. Schwab ur nézetét nem tartom helyesnek; nekünk nem szabad módot engednünk arra, hogy a tanító iskolai szabályzat és választott bíróság dacára mégis a világi hatóságokhoz fordulhasson. Főrabbi urnak is ellent kell mondanom arra nézve, hogy három év helyett egy év is elégséges; mert nézzük meg csak közelebbről, miként áll egymással szemközt a két tényező; mily gyengének találjuk a tanító, mily erősnek a község állását. A tanító szomorú helyzetét tekintve pedig, arról kell gondoskodnunk, hogy a tanítónak azon esetre, ha a község a szerződést megszegi, három évi fizetése kijárjon. Olyas az, mint a kereskedői ügyleteknél a bánatpénz. Az első pontra nézve én is nyolcheti felmondást ajánlanék.

Epstein. A községek itt nincsenek kellőképen képviselve, s önök mégis törvényeket irnak számukra, sőt még büntetéseket is rónak rájuk. Nagyon félős, hogy a szabályzat épen e §. miatt valamennyi község által vissza fog utasíttatni. Én is, mint községi képviselő arra intem tehát önöket, hogy e cikket hagyják el.

Dr. Meisel. Engem ugyanez eszme vezérelt. Attól kell tartanunk, hogy ez által megnehezítjük a községekre nézve javaslataink elfogadását, s hogy azokat óvás mellett fogják visszautasítani.

Dr. Schwab. És ne tegyük ki magunkat annak, hogy a helytartó tanács e §. első pontja végett, mely a perek eldöntésénél az állami hatóságokat mellőzteni akarja, meg ne tagadja dolgozatunktól helybenhagyását.

Dr. Meisel. Gondoljuk meg, hogy a helytartó tanács helybenhagyását óhajtjuk megnyerni, s hogy már ezért is méltányosságunkat kell különösen kitüntetnünk, nehogy azt mondhassák, hogy a tanítók csak magukról gondoskodtak.

Mezei. Nem szólok a §. szerkezetének szó szerinti megtartása mellett, és az itt szóba hozott módosításokat nem ellenzem. Azok ellen kell azonban néhány megjegyzést tennem, melyek a §. elvei ellen egészben, és annak teljes elhagyása mellett itt felhozattak. Mindenek előtt pedig tisztába kell jönnünk az iránt, hogy e §. semmi új rendelkezést nem tartalmaz, hanem egyedül a tegnapi elfogadott szabályoknak sanctióját. Mi tegnap megállapítottuk azt, hogy minden az iskolára vonatkozó peres kérdést választott bíróság által kívánunk eldöntetni, hogy mindkét fél magát ennek alávetni és a világi hatóságokhoz való folyamodásról lemondani köteles; most csak az itt a kérdés, mi módon szerezzünk magunknak garantiát arról, hogy a község vagy tanító, ha ezt a felvételi szerződésnél feltételkép elfogadja is, később is megtartani, respectálni fogja.

Ha mi csak szabályokat állítunk fel, de nem mondjuk mi történjék azon esetre, ha e szabályok megsértetnek, úgy minden rendelkezésünknek csak addig van hatálya, míg az mindkét félnek tetszik, azaz míg rá szükség nincs.

Mi pedig azon aggodalmakat illeti, hogy e §. folytán munkálatunktól egyrészt az álladalmi hatóságok, másrészt a hitközségek helybenhagyásukat meg fogják tagadni, én azokat nem osztom. A hatóságokra nézve nem, mert ezek ezt szívesen látják, és csak elismeréssel lehetnek irántunk, ha megszabadítjuk őket azon alkalmatlanságoktól, melyeket nekik ezen versengések okoznak, elismeréssel a választott bíróságok iránt, melyek őket a rendszerint alaptalan vádaskodással kezdődő, és ép oly eredménytelen mint kellemetlen vizsgálatokkal végződő versengésekkel bajoskodástól megkímélik. Az államhatóságok főfelügyeleti joga pedig, a szabályzat által világos szavakkal elismertetik, s így az állam érdeke meg van óva. — A községekre nézve pedig én azt hiszem, hogy szabályzatunkat csakis azon községek fogják elfogadni, melyekben megvan az akarat is az ezen szabályokhoz való alkalmazkodásra, ezeknél tehát fel nem tehető a szándék e szabályok megszegésére, s tehát nem is lehet előttük visszatetsző a megszegés esetére szabott büntetés. Magát a §-et tehát nem csak nem feleslegesnek, hanem egyenesen szükségesnek tartom, s azt elfogadásra ajánlom, ha úgy tetszik, a főrabbi ur által kívánt módosításokkal.

Grossmann módosítványa felolvastatik, mely szerint a §. második pontjában a három évi fizetés helyett tétessék: „azon kártérítési összeg, mely a felvételi szerződésben mindenkor eleve megállapítandó.“

Dr. Meisel módosítványa: A §. első pontjában „azonnal“ helyett tétessék: „három havi felmondás mellett“, a második pontban „három évi fizetés“ helyett „egy évi fizetés.“

Mannheimer a következő toldatot kívánja a cikkhez csatoltatni: „E két §§ tartalmára a tanítót felvételénél figyelmeztetni fogja a hitközségi előljáróság.“

Szavazás alkalmával a 18. §. elfogadtatik, és pedig az első pont Dr. Meisel módosítványával, a második pont Grossmann módosítványával, és harmadik pontul Mannheimer toldata.

Az ekként elfogadott szabályzatra nézve határozattik, hogy az Izraelita-Magyar-Egylet azt a hazai hitközségeknél megküldje, és a tanügyi értekezlet nevében elfogadás és életbe léptetés végett ajánlja.

Felolvastatván Bettelheim és társainak sürgős indítványa, a többség az előkérdésre, valljon tárgyalás alá vétessék-e az ezuttal, tagadólag nyilatkozott.

Felolvastatván az Izraelita-Magyar-Egylet javaslata a középiskolák és tanítói képezde tárgyában, annak tárgyalása azonnal megkezdett.

Epstein. Én nem csak egyet értek a felolvasattal, hanem kötelességemnek tartom a bizottság iránt köszönetet nyilvánítani azért, hogy a kérdést megpendítette. Mert ez a legfontosabb s legszükségesebb, ha izraelita tanodákkal és tanítókkal birni akarunk. Nekünk oly praeparandiára van szükségünk, mely mellett a mi világtörténeti missióknak, — hogy a szentírást a föld minden részébe elvigyük, — megfelelhetünk. A mi elödeink ezt érezték dacára a máglyáknak és elnyomatásnak, és a mit ők megőrizni tudtak, azt nekünk is fentartani kötelességünk. — És ez az, mire ott, hol gyermekeink tanítóit képezik, legfőbb tekintettel kell lenni; ezért égető szükség egy célszerűleg szervezett izraelita tanítói képezde. Hogy e képezde magyar legyen, azt vitatni sem kell; de azon utasítást óhajtánám a választandó bizottmánynak adatni, hogy mielőtt egy új intézet alapítását indítványozná, az anyagi nehézségekre való tekintetből, vizsgálja meg, nem lehetne-e

a jelenleg fenálló képezdét a magyarhoni izraeliták igényeinek megfelelőleg átídomítani.

Weinberger. A javaslat negyedik pontja elismeri, hogy ezen intézet tervének kidolgozása a leggonoszabb és legrészletesebb tárgyalásokat veendi igénybe. Ha tehát ez igaz, akkor miként állapíthatnók meg mi itt hevenyében e terv leglényegesebb elveit? miként köthetnők meg a legnevezetesebb részletekre nézve a választandó bizottmány kezeit, mint ez a javaslat három első pontjában történt? Nézetem szerint e három első pontot el kellene hagyni, s csak a negyedik pontra szorítkozni.

Mezei. A javaslat első pontja csak indokolja a középiskolák szükségét. A második egyedül megállapítja azt, hogy a magyar tanítói képezde életbeléptetése szükséglet. Csak a harmadik pont tartalmaz némi a képezdére vonatkozó alapelveket. Ha tehát jól értettem Weinberger urat, az ő indítványa csak a harmadik pont elhagyására szorítkozhatik.

Grossmann. Sziveskedjenek szemük előtt tartani azon különbséget, mely ezen a t. értekezlet számára kidolgozott javaslat, és azon javaslat között létezik, melyet a választandó bizottmány fog kidolgozni. Ezen bizottmánynak csak annyit fogunk mondani, alapítsatok nekünk tanítói képezdét. A mai tanácskozásnál azonban mindenek előtt azt kellett bizonyítanunk, hogy szükséges egy bizottmányt választani, továbbá ki kellett jelölünk azon irányokat, melyekbe a bizottmány feladata elágazni fog, hogy tájékozva lehessünk a választandó személyek iránt is.

Dr. Bock. Én magyar tanítói képezde alapítása mellett szavazok. Azon nézet nyilvánult itt, hogy a jelenlegi német képezde változtassék át magyarrá. Ezt én ellenzem; az eszközök iránt, melyekkel egy újat életbe léptethetnénk, nem kell aggódnunk. — Nem annyira a magyar vagy héber nyelvről van szó, hanem a szellemről, mely az intézetben uralkodjék, és a módról, melyen a növendékek zsidókká és magyar hazafiakká képeztetnek. A jelenlegi képezde hiányai közönségesen ismeretesek. különösen pedig abban sínik, hogy benne sem zsidó, sem magyar tanítók nem képeztetnek. Hiszen maguk a tanítók, kik ez intézetnél működnek, sem végeztek mást, mint népiskolákat. (a szónok zajos félbeszakítás által beszéde folytatásában megakadályoztatik.)

Az elnök Dr. Bock urat a beszédében foglalt személyes megjegyzés végett, mint mely a házszabályokba ütközik, megróvjá, s ezt a jegyzőkönyvbe felvétetni rendeli.

Grünwald. Az ügy sokkal fontosabb, sehogy mi azt érdemlegesen tárgyalhatnók, és eldönthetnők. Itt alapos előmunkálatokra lesz szükség, melyeket az értekezlet azután megvitathatna. Miután pedig ezen előmunkálatokat még csak ezután kellend elkészíteni, tökéletesen helyesnek tartom az elénk terjesztett javaslatot, miszerint egy kilenc tagu bizottmányt válaszszunk, mely a részletes tervet a jövő értekezletnek bemutatandja.

Szavazás alkalmával a bizottmány javaslata elfogadatik, a harmadik pont ellenben Weinberger ur módosítványa szerint elhagyatik.

Elnök felszólítja a tagokat, hogy szavazataikat a kilenc tagu bizottmányra délutáni 3 óráig írásban benyujtsák, és szavazatszedő bizottmányt nevez ki.

Elnök az ülést berekeszti.

(Folytatjuk.)

J a v a s l a t.

Az izraelita hitfelekezeti tanodákban behozandó tanrend és tankönyvek tárgyában.

A magyarhoni izraelita néptanodákban, a tannyelv, mind a vallásbeli, mind a profan tantárgyakra nézve általánosan a magyar.

Tekintve azt, hogy számos e hitfelekezeti iskoláknál alkalmazásban lévő tanító, a magyar nyelvet eléggé nem bírja, a szakrendszer leszen néptanodáinknál behozandó, s a szakok úgy leszenek beosztandók, hogy a gyengébb magyarok azon szakmákat nyerjék, melyeknél ama hiány kevésbé érezhető; mint p. az írás, számolás, német nyelvi oktatás stb.

Ezen általános elvek mellett a következő tanrend látszik legcélszerűbbnek.

I. Osztály. Tanórák száma 25. Tantárgyak: magyar olvasás, hetenként 6 óra; héber olvasás, hetenként 6 óra; német olvasás, hetenként 3 óra; — mind három nyelvből az alaki olvasás értetvén, s akár a hangoztató, akár az írva olvasó, akár a szótagoló rendszer szerint adathatván elő; továbbá magyar írás, hetenként 4 óra; számlálás az első öt tizesen belül, hetenként 3 óra, szemléleti oktatás, hetenként 3 óra.

II. Osztály. Tanórák száma 28. Tantárgyak: magyar szépolvasás, és a nyelvtanból az egyszerű kiegészített mondat részeinek megismertetése hetenként 7 óra; héber szépolvasás, és fordítás, különösen az imakönyvnek a szentírásból vett részei, hetenként 6 óra; német szépolvasás, s a nyelvtanból az egyszerű kiegészített mondat részeinek megismertetése, hetenként 4 óra; bibliai történetből a genesis, hetenként 2 óra; magyar, héber és német írás, tekintettel a helyesírásra, hetenként 5 óra; számtan: a számlálási gyakorlásnak folytatása, a négy jegyekkel művelet megnevezett egész számokkal, hetenként 4 óra.

III. Osztály. Tanórák száma 32. Tantárgyak: Vallás-tan, s bibliai történet egész az első jeruzsálemi pusztulásig, hetenként 3 óra; magyar nyelvtan kiegészített és összetett mondatok alapján, az egész alaktan, elemező olvasással, hetenként 5 óra; szentírás eredeti szövege, (Mózes 5 könyve) s a héber nyelvtanból elemzési módszerrel, az olvasási szabályok, a beszédretek általános megismertetése, a „slemim“ és „chaszre pe nun“ ejtegetése részletesen, hetenként 6 óra; német nyelvtanból kiegészített és összetett mondatok alapján az egész alaktan elemező olvasással, hetenként 2 óra; magyar történelem az árpádi ház kihaltáig, földrajzból az egész föld, s különösen Európa vázlatban, az ausztriai birodalom részletesebben, Magyarország terjedelmesen; természetrajzból az általános fogalmak megismertetése, és 24 képviselő az állatországból, 6-6 a növény és ásványországból; mindhárom együtt hetenként 6 óra; számtan, mint a mostani rendszer alatt, hetenként 4 óra, írás, hetenként 4 óra; ének, hetenként 2 óra.

IV. Osztály. Tanórák száma 36. Tantárgyak: vallás-tan, s az izraeliták története az első jeruzsálemi pusztulástól a mai napig, hetenként 3 óra; szentírás eredeti szövege (Mózes 5 könyve) s a nyelvtanból elemzési módszerrel az alaktan részletesen, a mondattan vázlatban, hetenként 6 óra; magyar nyelvtan, az egész alaktan és mondattan, elemező olvasással, hetenként 5 óra; német nyelvtan, az egész alaktan és mondattan, elemező olvasással, hetenként 3 óra; magyar történet a vegyes házbéli, és habsburgi családbéli királyok alatt; földrajz, úgy mint a harmadik osztályban, de bővebben; természetrajz szinte úgy; természet-tan, a mindennapi életben előforduló tünemények népszerű magyarázata, mind a négy együtt hetenként 7 óra; számtan, mint az eddigi rendszer mellett, hetenként 4 óra; írás, hetenként 2 óra; ének, hetenként 2 óra; rajz, hetenként 4 óra.

Megjegyzendő, hogy e tantervben a tanítók képességbeli különbségesére való tekintettel a nyújtandó oktatás minimuma vétetett alapul, s tehát a képesítettebb tanító által netán elérhető nagyobb sikernek utját nem állja.

T a n k ö n y v e k.

Az új tanrend, de különösen a magyar tannyelv, s az ennek tekintetéből behozandó szakrendszer lényeges módosításokat kíván az eddig divott iskolakönyvek tárgyában.

Kiindulási pontul azon elv kínálkozik, hogy a német oktatásnál az olvasókönyv az összes tanítás központját képezze; el-

enben a magyar oktatásnál a 3-ik és 4-ik osztályban az egyes szakok rendszeresen lesznek, külön tankönyvek használata mellett előadandók, s az olvasókönyv első sorban csak mint nyelvoktatási segédkönyv szerepelne. Az olvasó könyvek tartalmukra nézve összerűek, alakjukra nézve pedig tanmódszeresen tagozottak s mindenek előtt hitfelekezeti színezetűek lesznek. A meny nyiben pedig egyszersmind tankönyvek volnának, a nyujtandó tanulmányokat meghatározandják. —

Minden könyv alkalmas, s főképen a magyarban járatanabb tanítókra való tekintettel szerkesztendő segédkönyv és utmutatással adatik ki, sőt a hol a tanulókra való tekintetből szükségesnek találattik, a könyv egészben vagy egyes részeiben párhuzamosan magyar és német előadást követend; mindenesetre a ritkább vagy újabb magyar szavak a szövegben zárjel között megmagyarázandók.

Ehez képest következő iskolai könyvek látszanak szükségességnek.

1. Olvasókönyvek. Az I. osztály számára: az „Izraelita-Magyar-Egylet“ által kiadott Kohányi-Schützféle magyar-heber német hangoztató s elemi olvasókönyv, szakferfiak által eszközözendő gondos revisió után ujolag kiadva.

A II. osztály számára: magyar olvasókönyv, a magyar és heber történetből vett, nevezetesebb és érdekesebb, egyszersmind erkölcsi kedélyképző iránnyal bíró, továbbá a földrajzi általános fogalmakat megismertető, természetrajzból a házi állatokra való különös tekintettel kölcsönzött, és legnépszerűbb természetani, összesen 64 olvasmánnyal, és az egyszerű kiegészített mondat részeit tárgyzó nyelvtani függelékkel.

Különös figyelemmel szerkesztve a gyermekek nyelvtani haladására, tehát fokoként emelkedő nyelvben, és lehetőség szerint egyszerű mondatokban. Héberből, szintén a Schützféle olvasókönyv és az imakönyv. Németből nyelvi és tartalmi tekintetben épen úgy szerkesztett olvasókönyv, mint a magyar, hasonló függelékkel, de összesen csak 32 olvasmánnyal.

A III. osztály számára: magyar olvasókönyv, tanulságos mesék, elbeszélések, leírások, párbeszédem emelkedettebb nyelvvel, egyszerűbb és egyszerű tartalmu kevés vers, nyelvtani függelék nélkül, és egyszerű adatokkal a használt írók életéről. A héberből, Mózes 5 könyvének eredeti szövege. A németből a második osztálybelihez hasonlólag szerkesztett olvasókönyv, emelkedettebb nyelvvel és tartalommal, és egy a bővített mondat beszédreszeit tárgyzó nyelvtani függelékkel.

A IV. osztály számára: magyar olvasókönyv. A fontos iránymeknek legalább egy-egy, a fontosabbaknál több a classicusokból vett mintája, különösen kötött nyelveliek. Függelék a használt classicusok rövid története és jellemzése. —

A héberből, Mózes 5 könyvének eredeti szövege.

A németből, a harmadik osztálybelihez hasonlólag szerkesztett és rendezett olvasókönyv, de a magasabb nyelvtani oktatáshoz alkalmazott nyelven, egy a mondattant, az alaktant pedig ismétlőleg tárgyzó nyelvtani függelékkel.

2. Tankönyvek.

Vallástan, a 2-ik, 3-ik és 4-ik osztály számára külön-külön. Bibliai történet, s az izraeliták története a világ teremtésétől fogva a mai napig a 2-ik, 3-ik és 4-ik osztály számára, 3 füzetre osztva.

Mindkettőnek tartalmát és modorát egy az értekezlet által választandó szakferfiakból álló bizottmány fogja megállapítani.

Héber nyelvtan, 1-ső füzete a harmadik osztály számára: az olvasási szabályok, a beszédreszek általános megismertetése, a „slemim“, és a „chasze pe nun“ ejtegetése részletesen; 2-ik füzete a negyedik osztály számára: az egész alaktan részletesen, és a mondattan vázlatban.

Magyar nyelvtan: a harmadik osztály számára alaktan, a negyedik osztály számára mondattan.

Magyar történet, különös tekintettel a magyarhoni izraeliták történetére; 1-ső füzete a 3-ik osztály számára, Magyarország története az Árpádi ház kihaltáig; 2-ik füzete a negyedik osztály számára, Magyarország története a vegyes és habsburgi házakbeli királyok alatt.

Földrajz, — a 3-dik osztály számára a föld, s Europa vázlatban, az ausztriai birodalom részletesebben, a magyar korona tartományai terjedelmesen; a 4-dik osztály számára ugyanez bővebben.

Természetrajz, a 3-dik osztály számára, rendszeresen, rend-

szerezés nélkül, a képviselők terjedelmes leírása; a 4-dik osztály számára, röviden, de rendszeresen tárgyalva.

Mindezen könyvek szerkesztésére, egy öt szakferfiából alakítandó bizottmány felügyelete, és általa eszközözendő revisió mellett, vállalkozó képes egyéneket megszerezni, a tanügyi értekezletnek lenne feladata.

A tanító kötelezettségeiről. Rendszerint minden tanító köteles hetenként legfeljebb 25 óráig oktatni, minden héten 5 egész napon iskolát, s az ünnep és böjtnapokon kívül évenként négy heti szünetet tartani.

A szegedi hitközség levele az „Izraelita-Magyar-Egylet“

Nagyérdemű egylet!

A helybeli községi előjáróság örömtelt megnyugtattással értesült azon korszerű mozgalmakról, melyeknek, ha nem is egyedüli feltéte, ugy mindenesetre egyik lényeges tényezője a magyar egylet lelkes működése. Találják fáradozásuk jutalmát azon édes öntudatban, hogy mindezt hitsorsosink s ez által hazánk érdekében teszik.

Különösen jól esett hallanunk, hogy ifjaink nevelésének igen fontos ügye is magára vonta vizsgáló figyelmöket. A tanári értekezlet, melyet az ügy érdekének tekintetéből életbe léptetni annyira fáradoztak, osztatlan tetszésünkkel találkozik.

Öhajtható volna, hogy az értekezletek fél évenként vagy évenként ismételtessenek s a németországi értekezletek példájára fölváltva az ország különféle részében tartassanak, a mi a mint egyrészt méltányos, másrészt csak jótékony hatást gyakorolhat a nép alsó rétegében is.

A községi előjáróság igen megtisztelve érezné magát, s eddigi magyar szellemű fáradozásainak méltó jutalmául venné, ha a legközelebbi értekezlet kebelében tartatnék. Fentartjuk magunknak az egybegyűlendő urak ellátásáról s a lehető legnagyobb kényelemről gondoskodni. Szegeden, 1862. évi április 23. Tisztelettel A szegedi izraelita község előjárósága:

Weiner Mór.
Politzer M. H.

Következő nyilatkozat küldetett be hozzánk közzététel végett:

Szombathely, május elején.

Az „Izraelita-Magyar-Egylet“ üdvteljes működése a hazai izraeliták korszerű haladása körül, valamint hitfelekezeti tanodáink emelése ügyében gyűjtött sok érdeme készlet bennünket eme egész hitfelekezetünk irányában tanúsított fáradozásai — mint nem különben a pesti izr. hitközség t. előjáróságának, buzgó közreműködéséért leghálásb köszönetünket ezennel kifejezni.

Nagyon sajnáljuk, hogy a meghívó levél elkésztet megérkezése által akadályozva voltunk, a múlt hó 27. és 28-kán Pesten tartott nagy horderejű országos tanügyi értekezleten részt vehetni, de mindazonáltal biztosíthatjuk, hogy az e konferencián nyert és még nyerendő eredményeket egész kiterjedésükben magunkéivá tenni, szent kötelességünknek elismerjük; mert az elv, mely az Izr.-Magyar-Egyletnek kiindulási pontul szolgált — a községek autonomiáját minden tekintetben biztosítani, és a tanintézeteket a kor szelleméhez képest átalakítani és hala-

dásukat eszközölni, — oly magasztos és a jelenkor igényeinek megfelelő, miként ennek valóságától teljes bizalommal várhatjuk, hogy a magyarhoni közsidóságot az eléje tűzött célhoz jóval közelebb hozandja.

Kivánatos volna tehát, hogy mindazon hitközségek, melyek akármely okból az érintett értekezletnél képviselve nem voltak, eme eljárásunkat követnék és az Izr.-Magyar-Egyletnek elismerésük jeléül hálát szavaznának.

A szombathelyi izr. hitközség
iskolai választmánya.

Szombathelyi hitfeleink ezen felszólítását annyival inkább ajánljuk a t. c. hitközségek figyelmébe, mivel ezen erkölcsi támogatás egyrészt tetemesen öregbíthetendi az „Izraelita-Magyar-Egylet“ tetterejét, másrészt hathatós ajánló levele lenne az értekezleti munkálatoknak az államhatóságok szemében.

T á j é k o z á s.

(Sz.) Világosságot kérünk.

Mert a setéséghen megbotlunk még ott is, hol az ut sima, s csak megfélemlített lábunk sejt korlátot.

Jóakaróink azt mondogatták volt, hogy a zsidók még idegenek ez országban; mi pedig úgy kezdjük érezni, jobban összeforrtak már a mi szerény magánügyeink is a nemzet közéletével, mint ezt még a legönzéstelenebb hazafiasság mellett is, kívánatosnak találni lehetne.

Ugyanazon folyamban uszunk, ugyanazon szél feszíti vitorláinkat, s ugyanazon zátonyon akadunk meg.

Midőn a megyék autonómiája O Felsége által visszaállított, községeink is szabadabban kezdetek mozogni, a szolgabírói vagy megyefőnöki teljhatalomból hivataloskodó előljárók helyeit többnyire választott előljárók foglalták el, s ha nem is törvényesen elismert, de tettelegesen autonómiának, egy bizonyos mértékig legalább örvendhettünk.

Ma sem mondhatjuk ugyan, hogy a m. kormányhatóságok csak legkevésbé is háborgatták volna községeinket hitfelekezeti céljaik előmozdításában, de az alsóbb rétegekben, úgy látszik, nem mindenütt vannak tisztában azzal, minő az izraelita hitközségnek mai állása?

Mi sem vagyunk tisztában; ha valaki azon kérdést intézné hozzánk, meddig terjed ma egy magyarhoni izraelita hitközség jogköre? mi, megvalljuk, nem volnánk képesek e kérdésre felelni; s nem tartunk tőle, hogy valaki megszegyenítene, és a feltett kérdésre válaszolni bírna.

A nm. m. udvari kancellária a pesti hitközség kérdésében úgy határozott, hogy semmi okot sem talál a közgyűlés vagy választmány felfüggesztésére vagy épen feloszlására, sem a választott előljáróknak kinevezettek általi pótlására. — Természetesen; a hitközségek nem politikai testületek, egyedül vallásbeli dolgokkal foglalkoznak, s így az ország politikai közigazgatásában beállott változások rájuk ki sem terjedhetnek.

De ugyanakkor Nagyváradon bezárták az imaházat és iskolát; később megnyitották a templomot és zárva

tartották az iskolát, s mikorára a sokat szenvedett nagyváradi magyar-zsidó községnek iskoláját végre megnyitnia szabad; ugyanakkor meg Miskolcon oszlatják fel a község által választott előjáróságot, hogy oly emberek kezeibe tegyék le a legszentebb lelkiismereti dolgokat, a vallásbelieket, kik a község bizalmával épen nem bírnak. — Mig a nm. helytartó tanács készséggel adja meg az Izraelita-Magyar-Egyletnek az engedélyt országos tanügyi értekezlet tartására, addig egy katolikus pap, ki egyszersmind iskolai igazgató, magán tanácskozásokat tart, melyek az izr. hitfelekezeti tanodákat új tankönyvekkel lesznek boldogítandók.

Mi már itt a rendszer? melyik az elv, melyhez alkalmazkodhatnánk?

Mi ugyan ragaszkodunk ahhoz, mit a legmagasabb kormányközlegek eljárása után ítélve, ezen közlegek felfogásának is kell tartanunk, hogy az izraelita hitközségek belkérdéseire ma sem alkalmaztathatik más, mint az ország törvénye és a törvényes szokás; s mindaddig szabad e hitközségeknek önügyeik elrendezésében terjeszkedniök, míg csak a kormány főfelügyeleti jogával összekötésbe nem jönnek; de bárha épen az ellenkező volna is az illetékes helyről kimondott határozat, meg tudnánk nyugodni a szükség követelményeiben, s jobb idők érkezéig, azon téren vonnók össze törekvéseinket, melyet a viszonyok szabadon hagynának.

A bizonytalanság azonban végkép megbénít, s ezért, akármilyen legyen is, de világosságot, tájékoztatást kérünk; meddig a szabad, hol a tilos?

Ily viszonyok mellett valódi jótétemény volna, ha a nm. m. udvari kancellária, egy az egész országra egyaránt kiható utasításban szabatosan határozná meg az izr. hitközségek viszonyát a közigazgatási hatóságokhoz, s ekként eléje vétetnék, — ha mindenütt egyenlő jóakaratot tennék is fel, — a tévedéseknek, úgy a hatóságok, mint a hitközségek részéről.

Azon eseményt, mely minket e megjegyzéseink tételére közvetlen indított, a mennyiben az olvasóink egy része előtt ismeretes nem volna, magunk kimagyarázása végett, még itt lehetőleg röviden elbeszéljük.

A miskolci hitközségnek, mint sok másnak, oly előjárósága volt, melylyel nem volt megelégedve, s tehát új választást sürgetett, s midőn ez sok ellenzés után végre megtörténhetett, majdnem egyértelműen a község legtekintélyesebb és legértelmesebb férfiai választattak el.

Ez új előjáróság működésének mindjárt kezdetén, s a községi ügyek átvételénél tanúsította életrealitását, midőn nyomról nyomra vizsgálva az előbbeni közigazgatás lépteit, egy az utóbbi években elkövetett nagyszerű sikkasztást fedezett fel, melynek eredménye a községre nézve 6,000 fton felül rugó pénztárhiány volt.

A dolog a politikai hatóságok elé került, s egyelőre azon eredményre vezetett, hogy a közbizalommal bíró választott előjáróság hatóságilag feloszlattatott, és új választás rendeltetett el.

A miskolciak nagyon dicséretes összetartást tanúsítottak s mindannyian az egyszer a maga módja szerint elválasztott előjáróság hivatalban maradása mellett szavaztak. — Ezzel azonban a dolognak nem lett vége, mert a helyett, hogy a község ezen nyilatkozata respektáltatott volna, a választottaknak épen antagonistái nevezettek ki előljárókul, kik azonban, mert bizalom helyett mindenütt bizalmatlansággal, támogatás helyett

ellenszenvvel, sőt megvetéssel találkoznak, természetesen nem boldogulhatnak.

Hogy a közbizalommal bíró választott eljáróság azért nem oszlattatható fel, mivel az elődjei alatt elkö-

vetett sikkasztásokat felfedezte, minthogy ez rá nézve csak érdem volt, s képességét mint buzgalmát tanúsította, ez világos; — mást pedig, miben a feloszlatás okát sejtethetők, kitudnunk eddig nem sikerült.

TÁRCA.

Egy zsidó legenda.

A Thalmud után.

Monnyire kedves dolog Isten előtt a hűség, azt mutatja egy menyétnek és egy kútbak története.

A történet pedig következő.

Távollakó rokonainál látogatáson volt az előkelő származású, ifju, szép hajadon. Nyár volt, s a reggeli nap legszebb kellemeit hinté a gyönyörű vidékre. A hajadont már a kelő hajnal első sugara kicsalta a szabadba, élvezni az úde, az üdítő természetet. A virágos kertből a csalogánydalos berekbe, a kies dombról a délibábos lapályra vitte őt telhetlen vágya, s míg a természet szépségein elragadtatva kéjelgett, észre sem vevé, hogy mindinkább távozik rokonai lakhelyétől, s egészen ismeretlen vidékre tévedett.

A reg déllé valóban volt, a napsugarak heve nőttön nőtt, s tikkasztó hatásuk égető szomjat költött minden élő lényben.

Hajadonunk körültekintett, s rémulően ismeré fel helyzetét. Köröskörül sem fa, sem ház, melynek árnyékában megpihenhetett, sem csermely, sem folyó melynek vizével szomját enyhíthette volna; a táj pedig egészen idegen, semmi nyoma az emberi lakásnak rajta, és semmi ut, mely akár előre, akár vissza vezetne.

De ime kis távolságban kut látszik; oda sietett tehát, s oda érvén még nagyobb öröme kötéllal megerősített vedret talált. Tűrhetlenné vált szomja nem engedé habozni, sem a következők gondolni. Kötél és veder segítségével leereszkedett a kutba, honnan az üdítő viz csillámlott felé. De lent még kétségbeejtőbb lett helyzete. Lejutni könnyű volt, de ki — idegen segély nélkül lehetlen. Elevenen el volt temetve. Hangosan keseregni kezdett, és rémuló kiáltása messze hangzott a nesz nélküli tájékon.

A jajgatás felébreszté egy épen arra menő ifju figyelmét. ki meglepetve indult a hangok után. Meg-meg állt, hallgatódzott, kímlelődött, s végre meggyőződött, hogy a kutból jönnek.

Oda ment, lenézett a kut mélyébe, s ámulva látá a bájos hölgyalakot a vederben. Ördögi káprázatnak, vesztére készített daemonek lenek véle az egész, s futva készült távozni, midőn a kutfenéki alak, megpillantván a reménylt megmentőt, még esdeklőbben és panaszosabban kezdett felsírni.

Az ifju ekkor neki bátorodván, így kiált le a mélységbe: esküdjél meg igaz hitedre, hogy nem vagy kísértet, hanem emberi lény!

A leány megesküvék; elmondá kiletét, és a vele történeteket.

Az ifju pedig — felgerjedve a bájalak látásán, — ismét mondá: Igérd meg igaz hitedre, hogy szerelmed és kezdeddel boldogítani akarsz, és én megmentelek.

Az életveszélyben lévő lány megigéré, és pár perc múlva mentve lön.

Most azonban az ifju, szemtől szemben a bájló szépséggel,

nem birt szenvedélyének ura lenni. A megmentés édes díját, az ígélet teljesítését a z o n n a l követelte.

A szemérmes szüznek sikerült azonban őt csakhamar észére téríteni. Hisz most — mondá — még sem a népfajt, melyhez tartozol, sem a nemzetséget, melyből származol, sem a helyet, melyben lakol nem ismerem; nem lennél-e oly szives nekem mindezt megmondani.

Én izraelita vagyok, — válaszolt az ifju, — nagy tiszteletben álló papi nemzetség ivadéka, lakhelyem pedig X . . . városa.

Mire a leány: Én szinte izraelita hitű, és közbecsülésben részesülő család sarjadéka vagyok, mely régi idők óta Z . . . helységében él, és népünket már nem egy bölcs és tudós férfival ajándékozta meg. — Annál kevésbé szabad tehát oly tényt elkövetnünk, mely a kegyeletes ősi szertartás nélkül vétkes állati cselekvénynyé aljasolna. Ha tehát irántami vonzalmad őszinte és tiszta, ha a magunk s nemzetségeink becsülete, népünk s vallásunk szokása előtted szent, úgy ne felejtkezzél meg egészen férfui méltóságodról. Látogass meg mielőbb szüleim hajlékában, nyilvánítsd szüleim előtt is komoly szándékomat, és én biztosítalak, hogy egybekelésünknek semmi akadályja sem lesz.

Az ifju megszegyentülve hajtá le fejét, de bizalmatlan maradt. — Mi nyujt kezességet nekem, hogy meg nem bánod ígéletedet, melynek, mert nem tanuk jelenlétében tétetted, a törvény szerint is semmi érvénye nincs?

Ime, — mond a leány — itt a szabad ég alatt ujtsuk meg tinnepélyes esküinket; az amott mellettünk eliramló menyét, és e kut itt legyenek örök-hűség-fogadalmunk tanui!

Igy történt. — Az ifju megnyugodék. Örömdagadó kebel-lel kíséré vissza a hölgyet, míg az ismert utját ismét fellelé, és érzékeny bucsu után egyik jobbra, másik balra távoznak.

Napok, hetek és hónapok multak, s az ifju nem jelent meg, hogy az ígélet beváltását követelje, jogát érvényesítse.

A leány hü maradt esküjéhez, és a sürűen jelentkező kéréket, dacára a várt jegyes majdani megjelenésén kétségbeeső szülék rábeszéléseinek, visszautasítá. Végre, hogy a folytonos sürgetésektől és rákényszerítésektől szabaduljon, nehézkört színelte, s e tettetett állapotában, a maga, és a hozzá házassági ajánlatokkal közeledőknek ruháit össze-visszatépte. Ennek folytán a kérék mindinkább gyérültek, s utoljára végkép kimaradtak.

Nem így az ifju. A kut melletti jelenet után hazaérkezvén, az élet zajában csakhamar egészen megfejtkezett a megmentett leányról, az ígetről és esküről, és rövid időn egy más leánnyal összekelt.

Mig ott a szerencsétlen rászédett leányt bubánat sorvasztá, és a házban egykor uralkodni szokott boldog elégteltséget és életvidámságot levertség és bús hallgatagság, a pezsgő életet lézen-gő tengődés váltá fel, addig itt lakmározás közt folyt a menyegző. Amott könyár, itt borözön, amott siri csend, itt lakodalmi ujjongás, amott életölő keserv, itt kéjmámor!

E szörnyü hűtlenséget és hitesegettséget a bosználló Isten

büntetlenül nem hagyható. — Szörnyű tettnek szörnyű a büntetése!

A hitszegő házasságának első gyümölcsét, egy virgonc ficskáját három éves korában fojtá meg egy menyét; másik magzatát ugyan ily korban elnyelé egy kut.

Midőn a rémhirre, hogy egyetlen gyermekük az udvaron lévő mély kutba esett, eszméletükhöz tértek, az atyát és anyát különös érzelmek fogták el.

Amában e rendkívüli halálnemek, a menyét és a kut felidéztek az álmoként félig felejtett hűségfogadalom emlékét, és a mardosó lelkiismeret sápadt bélyeget ütött ábrázatjára, tétova jelleget szavaira és tetteire.

Emében nyugtalanító sejtelmek támadtak, mikben őt a férjén tapasztalt változás sokszorosan megerősíté.

Ez elviselhetlen helyzetből menekvés után vágyva, egy nap ily szavakkal lépé meg férjét a nő.

— Mert szeretlek — mondá — nem kerülheté el figyelmeget, hogy kedves magzatunk halála óta, még egy másik megmagyarázhatlan fájdalom is bánt, mely tőlem egészen elhidegített, magadat pedig szórakozottá, nyugtalaná tesz, s álmodat is elrabolta. Tárd ki előttem, hű hitvesed előtt, szivedet; viseljük közösen, a mi fájdalmat ránk mért a sors. A részvét, melyet nálam bizton feltalálsz, csak könnyíthet sziveden!

A férj habozott.

Engem — folytatá a nő — szörnyű sejtelmek bántanak, miktől semmikép sem menekülhetek. Vaj, mi lehet oka, hogy ennyire ránk sulyosodott az igazságos Isten hatalmas keze, s mivel vonhattuk magunkra ily szörnyű s példátlan haragját?

Halljad tehát, válaszolt a lesujtott, erővesztett férfi, s elmondá hüven, tartózkodás nélkül, mik vele néhány év előtt ama szerencsétlen hajadonnal történtek, a menyét és kut tanúzása mellett tett ünnepélyes esküt, s hogy ő gyermekeinek szörnyű halálát, e hitszegéséért borzasztó, de igazságos büntetésnek tekinti.

Az istenfélő nő hallgatott, csak könyvelt szemei szólottak, keserves zokogása válaszolt!

Rövid idő multán azonban így szólt férjéhez: A történet, mit elbeszélte, világossá tette előttem a rám jött csapások okait. Bűnöd szörnyű, s Isten — áldott legyen az ő szent neve — igazságos! Frigyünkön áldás nem lehet. Jöjj velem törvény elé, add ki válólevelemet, s teljesítsd esküdet, melynek megtartására Isten és ember előtt köteles vagy!

Szava nyugodt és határozott volt; a férjnek engedni kellett!

Megtörténvén törvényes módja szerint az elválás, a férfi X. városába sietett, és megtudakolván előbb sorsát a neki évek előtt eljegyzett hajadonnak, megkereste ennek szüleit.

Elmondá azokat, mik vele azóta történtek, bocsánatukért esdett a nekik okozott fájdalmakért, és kijelenté, hogy mindent jóvá akar tenni, s leányukat önül kéri.

Fogadalmát tanuk előtt megújítván, elvezetté magát a mélyen megbántott leányhoz, s előadá neki szándékát.

De ez őt annyi idő multán meg nem ismeré, és hűségének kijátszására koholt tervnek magyarázá az egészet. Szokása szerint nehézskört szinlelt tehát, és ruháit kezdé tépegetni.

De midőn a férfi a menyétre és kutra hivatkozott, eloszlott gyanuja, és a jelenet azonual megváltozott.

Elbeszélék egymásnak kiállott szevedéseiket, s nem sokára megülték a nászünnepet:

Számos utódokban, szüntelen növekedő jólétben találtak bő kárpótlást keserű tapasztalataikért, és édes jutalmat megingatlan hűségükért.

Rózsási József.

Vegyes hírek.

— Az „Israelita-Magyar-Egylet“ felolvasási bizottsága f. hó 17-én esti 7 órakor a szokásos felolvasások és népszerű előadások helyett a „Magyarító Egylet“ példájára szavakat rendez, melyekben kizárólag tanuló ifjak működnek közre. — Igen alkalmas mód ez serdülő ifjuságunk magyarság tekintetében tett haladásának megismertetésére, bebizonyítására nézve. Savalni fognak: Herzl József, Kuhn Mihály, Schlesinger Adolf és Weiss Sándor ifjak.

* Mult számunk cikkéhez még egy adatot kell pótolnunk, mely az izraelita kereskedőknek befolyását kereskedelmünk megmagyarosítására érdeklí: — 1861-ik év elején a „Pesti Hirnök“ben megpendített a magyar kereskedelmi nyelv kimittvelésének kérdése, s közvetlen rá Wallfisch testvérek Aradon a következő felszólítást bocsátották közre:

„Hazafi felszólítás helybeli ügyfeleinkhez.“

„A „Pesti Hirnök“ 5-ik számában olvassuk Hollóssy Béla urnak Magyar és Erdélyország kereskedői, gyárosai s iparosaihoz intézett lelkes szövegét a magyar nyelv használatának tárgyában. — Hollóssy ur szépen írott cikkében nagyon fájlatja azt, hogy nemzeti nyelvünk a kereskedelem mezején még eddig hontalan, és annak főokát méltán abban véli találni, hogy a kereskedelmi forgalomban és üzletben előforduló műszók hiányában vagyunk. — Hogy Magyar- és Erdélyország kereskedői és ipartűzöi, szeretett hazánk iránti azon kötelességüknek, miként üzleteikben és könyvvitelükben általánosan a magyar nyelvet használják, eleget tehessenek, Hollóssy ur nézete szerint nem elegendő csupán a kereskedelemben előforduló műszók megmagyarítása, hanem szükséges, hogy egy oly kézikönyv szerkesztessék, mely a kereskedelem- és ipartörténetnek, a kereskedői irálynak és levelezésnek, a könyvvitelnék stb. szóval az összes kereskedelmi tudományoknak magyar szövegű kézikönyve, és oly műszótára legyen, mely különbség nélkül minden kereskedelmi ág és ipartűzet árucikkeinek magyarított neveit magában foglalja. — E nagy feladat megoldására Hollóssy ur következő indítványt tesz: „Rakjuk össze filléreinket, alkossunk pályadíjakat a kereskedelmi tudományok kidolgozóinak számára, kérjük meg a magyar Akademiát nemzeti ügyünk felkarolása, a pályakérdések meghatározása, és a pályamunkák szakembereink közbejöttével leendő megbirálása végett.“ — Hollóssy ur e felszólalásával egy régen táplált óhajtatunkat fejezte ki, mert csak a kereskedelmi műszók hiányát látta eddig is bennünket abban, hogy könyvvitelünkkel a szeretett hazai nyelvet használjuk, mely oknál fogva csak a jelen év kezdetével tett ebbeli kísérletünkkel majdnem felhagyni kénytelenültünk. — Sietünk ennélfgva ezen ügyet felkarolni és helybeli ügyfeleink figyelmébe ajánlani. — Mi magunk Hollóssy ur példájára hazafi kötelességünknek tartjuk, ezennel e célhoz tíz ausztriai forinttal járulni: kinyilatkoztatván egyszersmind, hogy az ügyfeleink által teendő adakozások átvételére, és azoknak névjegyzék kíséretében illető helyre leendő átküldésére készek vagyunk. — Az adakozások Hollóssy ur nyilatkozata szerint hirlap útján fognak közzé tétetni, mint szintén a dolog meneteléről szóló időnkénti tudósítások is, és mi szeretjük binni, hogy az adakozók díszes koszorujában ügyfeleink becses neveivel mentül nagyobb számban találkozandunk. — Isten ve-lünk. Arad, január 7-én 1861. Wallfisch testvérek.“

A Wallfisch urak által gyűjtött 40 frt később az aradi kereskedelmi testület által 100 frtra kikerekítve a pestinek fel is küldetett. — Nevezetes, hogy Wallfisch urak körlevelükben érintett kísérletükkel a nehézségek dacára nem hagytak fel, és üzletkönyveiket folyton magyar nyelven viszik, a mi Aradon — tudunkkal — még ma is unicum!

Pályázat.

A N.-Kállóban felállítandó 2 osztályú elemi tanodához kerestetik két tanító 500—500 o. é. frt. évi fizetéssel; az egyik állomásra valláskülönbség nélkül mindenki, a másodikra csupán izraelita pályázhat. Megkívánatják, hogy mindkét tanító a szokott tantárgyakat magyar és német nyelven előadni képes legyen. A kellő bizonyítványokkal ellátott folyamodványok a n.-kállói iskolai választmányhoz dr. Bleuer Miklósnak N.-Kállóba küldendők.

(3—2)